

**Mesilashaiguste seire ja mesilate registreerimisest PRIA-s
talvisel mesinike päeval Jänedal 21.02.2010.**

Kokkuvõtte loengust Jänedal koolitajate koolitusel 21.02.2010.a.

Lektor Arvi Raie, lektorileping PR-6-1.3-8

**Mesindusõppus toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida
toetab Euroopa Liit**

1. Mesilaste suremus ja mesilasperede järelvalve olukord Euroopas
2003.a. täheldati Euroopas ja Ameerikas tõsiseid kahjusid mesilasperede juures.
2006.a. täheldati ja kirjeldati esmakordselt nähtust -Colony Collapse Disorder (CCD)
USA-s oli 2006-2007keskmise **kahju 38%**.

CCD põhjused ei ole täpselt kindlaks tehtud, kuid on palju teooriaid, mis viitavad
nii nälja, viiruste, varroalesta, elektromagnetiline kiirguse või pestitsiidide mõjule.

Kuna ka Euroopa Liidus on mesilasperede suremus viimastel aastatel suurenenud,
Euroopa Toiduohutuse Amet EFSA koostöös Prantsusmaa Toiduohutuse Agentuuriga
AFFSA algatanud alates 2008.a. Euroopa Liidu maades seiret ja andmete kogumist
liikmesmaades mesilasperede hukkumise ja võimalike mesilasperede kollapsi laadsete
nähtuste kohta teabe kogumist. Praeguseks on enamuse Euroopa Liidu maid selle
seireliikumisega liitunud, sealhulgas ka Eesti.

Vahekokkuvõtteks koostatud aruandes on iseloomustatud kokkuvõtlikult
mesilashaiguste ja eelkõige mesilasperede hukkumise (peamiselt talvekadude) suurust
ja jaotust erinevates maades. Samuti on hinnatud Euroopa Liidu liikmesriikide
suutlikkust mesilashaiguste seiret ja järelvalvet teha. Osutus, et järelvalve suutlikkus
ja vastav süsteem on rakenduv 24 liikmesriigis, sealhulgas Eestis. Samas näiteks
Irimaal ja Portugalis sellist süsteemi praeguseks veel ei ole toimimas ning ka
Rumeenia pole esialgu sellist järelvalvet teostamas.

Kokkuvõtlikult on 24 LR-s uuritud järelvalvesüsteemide hinnanguks **üldine nõrkus**.
Riikide tasemel esinduslike ja EL tasemel võrreldavate seireandmete puudumine on
probleemiks. Üldiste standardite ja EL-s **ühtlustatud tasandi puudumine** lisab
keerukust koostöök (süsteemid, haigusjuhu määratlused ja kogutud andmed).

Raskuseks seirealase koostöö arendamisel on ka **konsensusse puudumine uurijate
vahel ja teadusringkondades** seoses paljupõhjuseliste mõjude tõttu mesilasperede
hukkumisega EL riikides ja üle kogu maailma. Suur osa probleeme mesilasperede
suurele hukkumisele piiri panemiseks on seotud Euroopa ja USA-s ebapiisavate
andmetega ja konkreetsete andmete vähesusest põhjustanud riskifaktorite olemasolust.

EFSA aruandes toodud soovitused Eestile:

Mesilaste haiguste seire aluseks on passiivne seire, mis on rakendatud võimalike
esinevatele mesilaste haigustele

Puudub aktiivne või passiivne seire CCS osas, seda tuleks välja arendada.

Parandamist ja täiendamist vajavad aspektid:

Eesmärgid ja järelvalve ulatus

1. Eesmärgiks on suunata järelvalve mesilasperede suremuse kindlaksmääramisele

Järelevalve juhtivsüsteemi korraldus

2. Iga LR peab suunama oma järelevalve juhtivkomiteesse vastavad asutused kaasates sinna mesinike esindajad

3. Tehniline komitee, mis koosneb teadlastest, kes suudab toetada järelevalve läbiviimist ja saadud andmete tõlgendamise

4. Koordineerimise üksuse, mis on moodustatud mitme isiku baasil kesksel tasandil

Järelevalve kohapealne korraldus

5. Järelevalve korraldamine kohalikul tasandil tuleb välja arendada kaasates sinna väljaõpetatud mesinike

6. Algtaseme andmete kogumine, valideerimine ja edastamist tuleks määratleda koos avalike teenuste ja / või mesinike ühendustele;

Laboratooriumid

7. tuleks selgelt juurutada järelevalve süsteemid, kui diagnostika vahendid puuduvad, peaks olema võimalik kasutada teisi ametlike välislaboreid

8. Tuleb kasutada uuemaid ja tõhusamaid diagnostika vahendeid ning meetodeid

Euroopa tasandil

Proovide võtmine ja selle järelevalve

9. protokollid tuleb vormistada iga riigi poolt nõnda, et kõik need vastaksid ühistele nõuetele

10. tuleb vormistada selged ja täpsed haigusjuhtude määratlused ja tuleb tagada, et üldine kirjeldus CCS iseloomustamiseks erinevate riikide vahel oleks sarnane

11. tuleks tugevdada aktiivset järelevalvet ja rakendada seda viisil, et

vastavad andmed oleks saadaval iga LR kohta.

12. CCS võimalikku ohtude või põhjustavate tegurite uurimiseks tuleks korraldada uuringuid vastavas riigis, kohaldades selleks sätestatud metoodikat

Uurimisandmete analüüs

13. Tuleb kasutada elanike andmebaasil rajanevat registrit koos geograafilise asukohta määrava teabega

14. tuleks arendada üldist andmemudelit, et standarditud epidemioloogilisi andmeid saaks koguda kogu Euroopa tasandil

Ülevaatamine ja kvaliteedi hindamine

15. Vastav järelevalve süsteem peab tagama seiresüsteemid

säilitades selle tõhusust ja motivatsiooni mesindusvaldkonna esindajatele

Koolitus

16. peaks olema tagatud isikud, kes on koolitatud kesk tasandil epidemioloogia seiresüsteemide alal

17. Kohapealsel tasandil tuleb suurendada koolitust mesilaste tootmise ja haiguste alal

Järelevalve tulemuste edastamine

18. seirevõrgustiku parandamiseks tuleks võimendada sisemist teabevahetust kõigi partnerite vahel

(infolehed, reklaamlehed ja kodulehed jne.)

Hindamine ja tulemuslikkuse näitajad

19. Antud näitajate põhjal tuleb vormistada välja järelevalve tulemus

ja arvutatakse seiresüsteemide tulemused. Üldine tulemuslikkuse

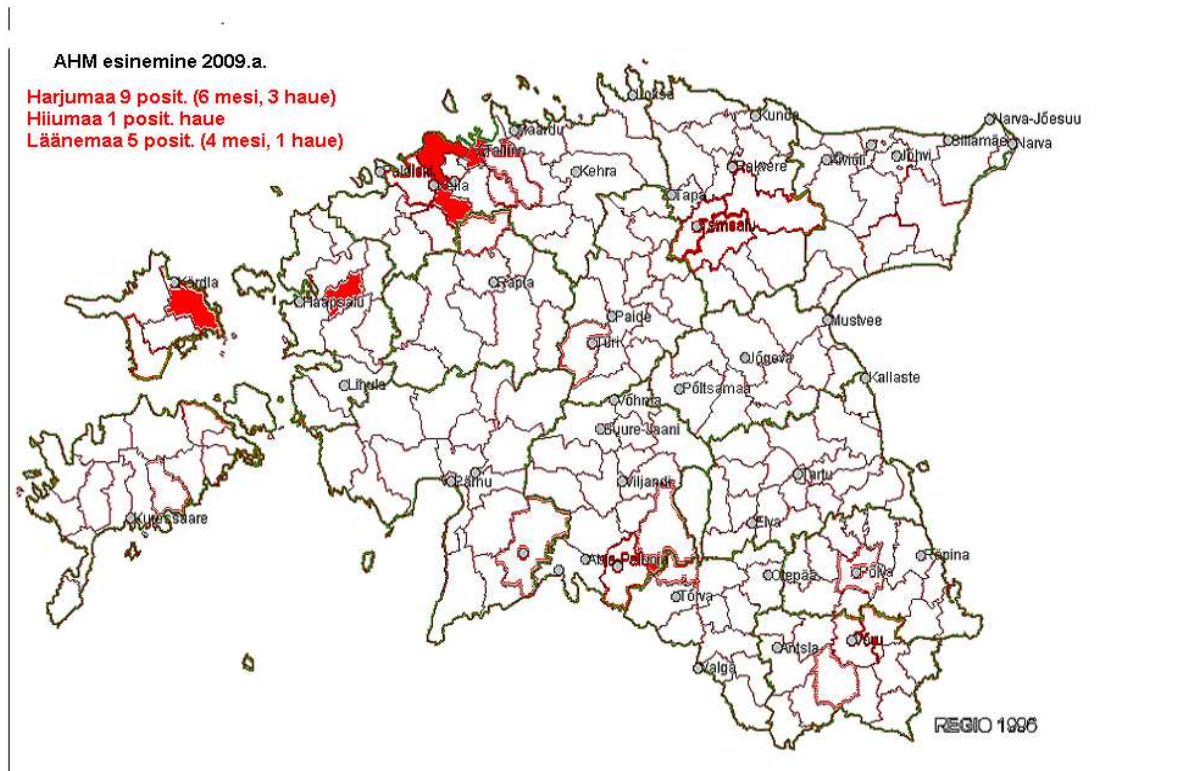
näitajad võiks välja töötada Euroopa tasandil, et võrrelda seda teiste LR-ga

20. Kohapeal järelevalve süsteemi hindamiseks tuleks läbi viia vastav auditi kontroll

2. Mesilaste haiguste seire kava 2010.a.

Nakkus- ja parasitaarhaiguste uurimise tulemused VTL-s seisuga 31.12. 2009

MESILASED	2007	31.12.2008	31.12.2009
B. Bakterioloogilised, parasitoloogilised, mükololoogilised leiud kokku...	40	54	186
1 Varroatoos, tekitaja Varroa destructor	19	25	123
2 Ameerika haudmemädanik, tekitaja Paenibacillus larvae	4	10	15
3 Nosematoos, tekitaja Nosema apis	17	16	47
4 Askosferoos, tekitaja Ascospaera apis	0	3	0

Epidemioloogilised andmed 2008/2009

Perede hukkumine 2008/2009.a. talvel **5,2%**

Hukkumise põhjused:

Haigused (märgitud 13 korral-nosematoos, varroatoos)

Nälg (märgitud 10 korral)

Närilised (hiired), nugis 2 korral, karu (3 taru)

Niiskus

Ema hukkumine

Mesilaste haiguste seire 2010.a.

01.03-30.04.2010 tarulangetise uurimine nosematoosi, varroatoosi, akarapidoosi suhtes.

01.05-01.09.2010 kärjeproovide võtmist haudmehaiguste kahtluse puhul samuti meeproovide uurimist Ameerika haudmemädaniku eoste suhtes.

01.05-01.09.2010 monitoring varroalesta esinemise suhtes

01.09-31.12.2010 meeproovide uurimine Ameerika haudmemädaniku eoste suhtes.

Kevadise tarulangetise seire eesmärgid:

1. Selgitada välja järgmiste mesilaste haiguste esinemine:

-Nosematoos tekitaja *Nosema apis*

-Akarapidoos tekitaja *Acarapis woodi*

-Varroatoos tekitaja *Varroa destructor*

2. Koguda andmeid talvitunud mesilasperede tervisliku seisukorra kohta (esinevad haigused).

3. Selgitada välja hukkunud mesilasperede arv (põhjused).

4. Koguda andmeid mesilasperede ravi kohta.

Proovivõtmine, korraldus, hind:

Proovivõtmine algab 1. märts kuni 30. aprill 2010.a.

Proovid uuritakse Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis. Uurimiskulud maksab Eesti Mesinike Liit Eesti riikliku mesindusprogrammi 2007-2010 raames.

Esimese proovi hind parasitaarhaigused 176 EEK, alates teisest hind 63 EEK

AHM (haue, mesi, vaha, õietolm) üks proov 207EEK, teine 83EEK

EHM (haue, mesi, vaha, õietolm) üks proov 328EEK, teine 81EEK

Tarulangetise proovivõtu juhised:

Proovid tuleb võtta võimalusel kohe peale puhastuslendu või esimesel läbivaatlusel.

Eraldi proovid tuleb võtta haiguse kahtlusel või hukkunud peredelt. Võetud proovid

tuleb identifitseerida ja lisada kaaskiri. Seire korral sama tervishoiu staatusega

mesilast või mesilagrupid võtta üks koondproov. Koondproov peab sisaldama

hukkunud mesilasi ja tarulangetist kokku 100ml (pool teeklaasi).

Proovide saatmine.

Proovid kogutakse EML

Aadress: J.Vilmsi 53 B, 10147 Tallinn Telefonid: 52 93 589, 51 68 070

Soovitus oleks koguda ühe piirkonna proovid ja saata üheskoos

27. Märts 2010.a. üldkoosolek VTA-s, kus tehakse vahetükkuvõtted uuringutest.

3. Loomade register ja mesilate registreerimine PRIA-s.

Mesilaid sai PRIA-s registreerida juba alates 2003.a. Registreerimisele kuulusid loomakasvatushoonete ja -rajatiste ning loomade pidamiseks piiritletud aladena mesilaste ja mesindussaadustega turustamise eesmärgil tegelevad mesilad.

Tihti peale registreeriti mesila põllumajandustootmise kõrvalharuna, märkimata mesilasperede arvu. Seetõttu kujunes, et mesila hoonena registreeriti sageli laut või küün. Hiljem registreeriti ka alana, kus mesila paiknes. Registrisse said enamjaolt suuremad mesilad ja mesinikud, kellel olid mesindushooned ja kes tegelesid suuremal määral mesindussaaduste turustamisega. Registreeritud oli ligikaudu 600 mesilat, maakondade lõikes 10 kuni 50. Aga nendest pooltel ei pruukinud mesilasi olla, sest kunagi võetud pered olid näiteks järgmiseks kevadeks surnud või lõpetati mingil muul põhjusel mesindusega tegelemine.

Nii kujunes olukord, et vastav register ei täitnud enam mingilgi moel oma eesmärki ja ülevaate saamine meie mesilasperede ja mesindussektori üldisest seisukorrast jäi väga puudulikuks. Olukord muutus probleemseks mesilastaudide seire kavandamisel ja juba avastatud ohtlike mesilashaiguste avastamisel. Võimatu oli rakendada taudistunud piirkondadele kitsendusi ja mesilaste haigusi tõrjuda. Selline olukord kujutas mesilasemade või ka -peredega kauplemisel suurendatud riski mesilaste haiguste levikule. Võimatu oli saada ülevaateid talvekadudest, mis seadis ohtu mesilastaudide leviku määramise. Kui 1998.a. tabas meie mesilaid suuremad talvekaod, polnud ka

võimalust taotleda riigi poolt taudikahjude hüvitamist, sest vastavaid andmeid ei olnud võimalik tõestada.

Olukorra muutmiseks tegid mesinikud EML eeskostmisel 15.10.2007 Põllumajanduse ministriile pöördumise seoses vajadusega Eesti mesilate registri asutamiseks järgmistel eesmärkidel:

1. Mesilashaiguste seireks ja ennetamiseks ning taudide ilmnemisel piirangute kehtestamiseks (eelkõige ameerika haudmemädaniku (AHM) kui teatamis-kohustusliku taudi korral) ja piirangute tsoonis asuvate mesilate kontrollimiseks.
2. Taimekaitsetööde korral töödeldavatest aladest kuni 2 km raadiuses asuvate mesilate kohta teabe saamiseks, et neid mesinikke teavitada kavandatavatest taimekaitsetöödest vähemalt 48 tundi enne tööde algust.
3. Putuktolmlevate aia- ja põllukultuuride kasvatajatel, sealhulgas õuna-, marja- ja rapsikasvatajatel teabe saamiseks lähikonna mesilate kohta, et mesinikega kokkuleppel kasutada nende mesilasperesid kultuuride intensiivsemaks tolmeldamiseks, mis võimaldab tunduvalt suurendada kultuuride saagikust ja tõsta toodangu kvaliteeti.
4. Eesti mesinduse ja mesilaste ning mesinike, samuti mee ja teiste mesindussaaduste toodangu kohta ülevaate ja vajaliku riikliku statistilise andmestiku kogumiseks.
5. Registri andmestikku saab kasutada baasina juhul, kui rasketest ilmastikutingimustest põhjustatud meesaagi ikalduse või mesilasperede massilise hukkumise korral kohaldatakse mesilastele riiklikku (ikaldus)toetust.

Rakenduslikult ja registri kui ametliku andmekogu kasutamise protseduuride poolest oli otstarbekam luua mesilate register PRIA juurde analoogselt teiste loomaliikide registritega.

2009.a. valminud eelnõud arutati mesinike ning Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) spetsialistidega, mille tulemusel tehti täiendusi ja viidi sisse kohustus registreerida mesindusega nii omatarbeks kui turustamise eesmärgil tegelevad mesilad, sõltumata perede arvust. Registreeritud mesilale omistatakse registreerimisnumber (näiteks EE1234).

Kõigi mesilate registreerimise kohustus on tingitud vajadusest luua täielik mesilate andmekogu eesmärgiga tõhustada järelevalvet mesilastaudide tõrjel ja kaitsta mesilasi taimekaitsevahendite kasutamisest lähtuvate ohtude eest.

Täpne mesila asukoht ning mesiniku sidevahendite andmed registris võimaldavad mesilastaudide alast seiret ja on vajalik järelevalvetegevuse koordineerimisel taudide (AHM, väike tarumardikas, tropilaelaps, noseматоos jm) levimise puhul. VTA järelevalveametnikud kontrollivad regulaarselt mesindusega turustamise eesmärgil tegutsevaid mesilaid. Oma tarbeks mesilastepidajaid kontrollitakse, kui on põhjust kahtlustada mesilastaudi levikut vastavas piirkonnas. Kõik PRIA põllumajandusloomade registrisse kandmata mesilad tuleb registreerida hiljemalt 1. maiks 2010. Mesilad registreeritakse samuti nagu teised ehitised, kuid taotlusvormile tehakse lisaks märke mesilaste pidamise kohta ning märgitakse perede arv. Mesila omanik peab olema eelnevalt ka mesila pidajana registrisse kantud. Varem registrisse kantud mesilate kohta, mille andmetes puudub perede arv, tuleb see esitada hiljemalt 1. maiks 2010.

Mesila andmeid uuendatakse registreeritud mesilasperede arvu osas kord aastas. Iga aasta 15. maiks tuleb teatada registrile mesilasperede arv 1. mai seisuga.